

Historie továrny před gramofonovými deskami

Gramofonový zázrak se zrodil před sedmdesáti lety nedaleko Prahy v Loděnici, kam sjedete z plzeňské dálnice D5 výjezdem číslo 10. Historie samotného místa, kde se dnes vyrábí nejvíce vinylů na světě, je ještě mnohem starší. Když pomineme archeologické nálezy i středověké bitvy o moc, bylo pro tuto oblast hodně důležité 19. století, kdy tu vyrostla přádelna bavlny. Šlo o první průmyslový podnik na Berounsku, první svého druhu ve středních Čechách a jeden z nejstarších v Českém království. S ohledem na nerostné bohatství loděnického okolí, kde se nachází vápenec, železná ruda, černé uhlí a také krásná přírodní oblast Český kras s podmínkami k pěstování vína, působila textilní továrna v regionu ze začátku jako poměrně cizorodý prvek.

Pro své podnikatelské aktivity si Loděnici vyhlédli na konci 60. let 19. století majitelé obchodní společnosti Josef Sobotka & Comp. Pražský židovský obchodník a budoucí zemský politik Josef Sobotka a jeho o mnoho let mladší bratr Friedrich koupili v květnu roku 1866 vyhořelou přádelnu bavlny, kterou předtím prostřednictvím firmy Goldstein's Neffe vlastnili Karl Goldstein a Karl Kleinberg. Poškozenou budovu nechali opravit a předělat na provoz mechanické tkalcovny. Původní výrobu bavlněné příze přenesli zhruba o pět set metrů severněji do nově postavené továrny situované na třech parcelách mezi potokem Kačák a odpadní strouhou chrustenického mlýna, v blízkosti silnice spojující Prahu s Plzní.

Výměr k výstavbě nové přádelny vydalo Okresní hejtmanství v Hořovicích 31. května 1881. Upravoval také užití vodního práva k odběru vody z odpadní strouhy mlýna a z potoka zřízením stavidlového jezu nad soutokem. Významnou dominantou Loděnice a okolí se stala nová čtyřpodlažní budova z cihlového zdiva s rovnou střechou a malou věžičkou. Interiéry tvořily rozlehlé výrobní sály,

které rozdělávaly v několika řadách litinové sloupy. Ty jsou v této části fabriky dodnes, čímž zároveň nekompromisně vymezují možnosti pro stěhování a růst.

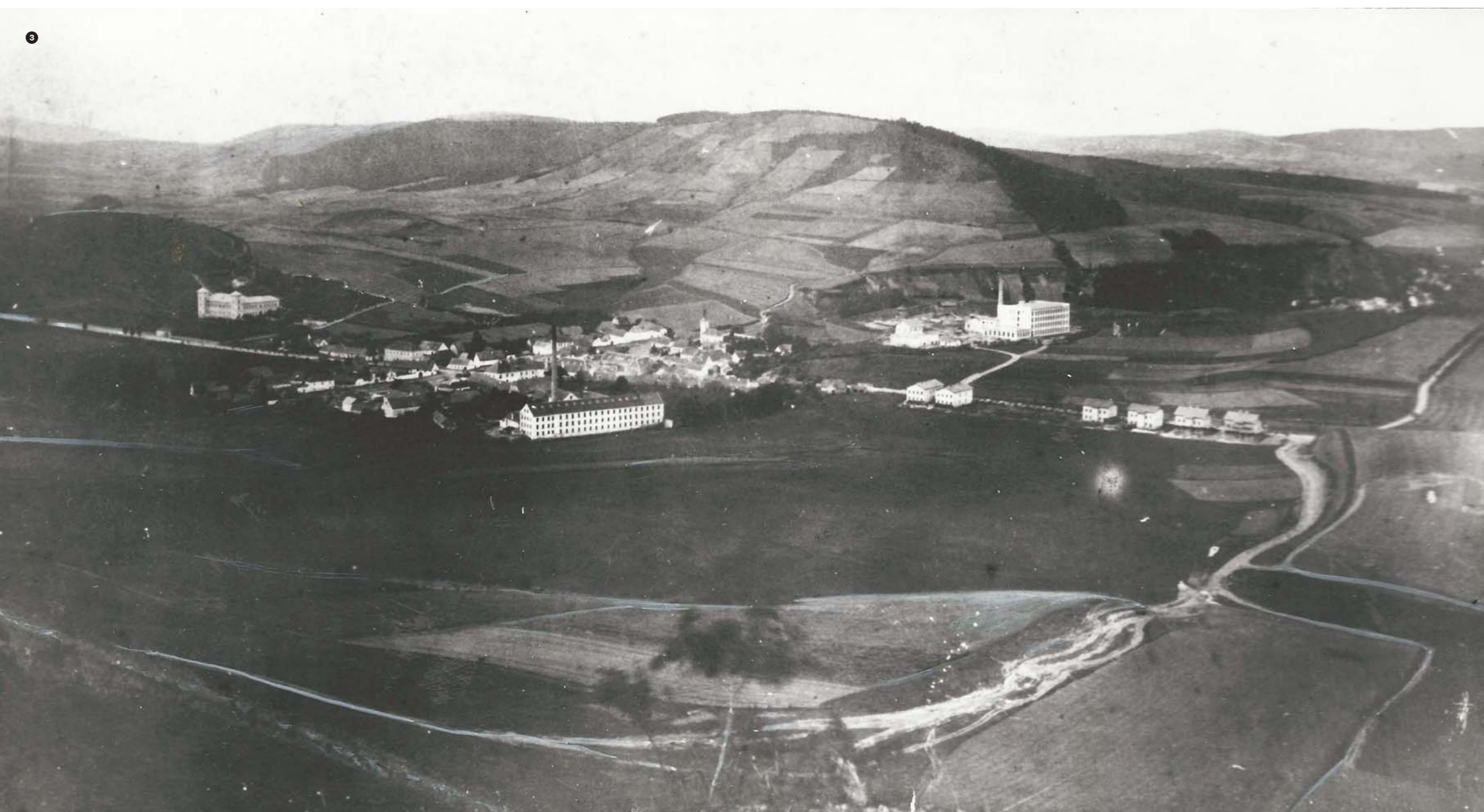
Energie pro provoz výrobních zařízení obstarávaly dva parní stroje v oddělené strojovně. Zkraje 90. let 19. století byla budova rozšířena a propojena s třípodlažní přístavbou, v níž se rozběhl provoz na výrobu nití. V Loděnici a sousedních Chrustenicích postavila společnost několik nájemních bytových domů pro dělníky, kteří sem přišli za prací z různých koutů země.

Po smrti zakladatele v roce 1910 řídil rodinné podnikání nejstarší syn Wilhelm Sobotka společně s Norbertem Blumenfeldem, manželem své sestry Kateřiny. Přádelna vyráběla režnou a barvenou přízi a měla v provozu doprácací stroje se 42 000 vřeteny, nitárna skací stroje se 6 000 vřeteny.

MÍSTO NITÍ ZBRANĚ

Po vzniku Československa společnost nacházela odbyt zejména v tuzemsku a vyvážela také do Rakouska. Kvůli zajištění nezávislých dodávek vody nakonec chrustenický mlýn koupila a nechala pod ním vyhloubit zadržovací vodní nádrž.

Na konci 30. let 20. století došlo k transformaci společnosti na akciovou pod názvem Přádelna Loděnice a.s. se sídlem v Praze. Základní kapitál v hodnotě 2 000 000 Kč byl rozdělen do 10 000 akcií na majitele po 200 Kč, 7 500 akcií vlastnila společnost Josef Sobotka a spol. zastoupená Wilhelmem Sobotkou. Jejich hodnota vyjadřovala kapitál, tedy nezadlužené nemovitosti s veškerými

právy a služebnostmi a s kompletním strojním zařízením i nářadím. Zbýlých 2 500 akcií v hodnotě 500 000 Kč získal a splatil v hotovosti Hanuš Blumenfeld, který v roce 1929 převzal otcův podíl. Předmětem podnikání nově vzniklé akciové společnosti byly výroba a prodej všech druhů přize z bavlny a umělých vláken, provoz skárny a motárny. Využívala 30 500 vřeten pro přízi a 1 000 vřeten pro nitě. Zaměstnávala na dvě směny 383 dělníků. Ročně vyrobila 26 000 kilogramů přize a 1 700 kilogramů nití. Ředitelem společnosti se stal Hanuš Blumenfeld a v tříčlenné správní radě zasedali Bedřich Deutsch, průmyslník ze Dvora Králové nad Labem, František Arnstein, náměstek České banky Union, a pražský advokát Karel Antonín Müller. Kolektivní prokurou disponovali úředník Adolf Lange a přádelnický mistr Antonín Dvořák.

V následujících letech poznamenaly rodinný byznys protizidovské represe vyvolané norimberskými zákony a vyhlášení válečného stavu. Na základě nařízení říšského protektora z 21. června 1939 o vyvlastnění židovského majetku byl do podniku dosazen nucený správce. V této pozici se vystřídali pražský advokát Hans Hoffelner a liberecký obchodník Arthur Richter. V roce 1942 se stal posledním správcem stávající ředitel společnosti a její bývalý prokurista Adolf Lange, který v Loděnici také dlouhá léta žil. Majitelé společnosti se rozhodli před silicím nebezpečím emigrovat doslova do celého světa, do Jižní a Severní Ameriky i Velké Británie. Wilhelm Sobotka v protektorátu zůstal a v roce 1942 zemřel v terezínském ghettu.

Přádelna k 1. lednu 1940 zaměstnávala 254 osob, později musela zastavit provoz a prostory poskytnout pro náhradní a válečnou výrobu. V roce 1944 sem pražská pobočka německé společnosti Junkers Flugzeug- und Motorenwerke AG, přenesla část výroby součástek do vojenských letadel a balistických raket V2. Za účelem zamaskování výroby vznikl i fiktivní provoz barvírny pod názvem Färberei Lodenitz. Textilní stroje byly rozmontovány a uskladněny ve skladišti areálu a v cihelně ve Vráži.

V poválečných letech byl akciový kapitál společnosti Přádelna Loděnice a.s. zabaven na základě prezidentského dekretu č. 12/1945 z 19. května 1945 o konfiskaci

a urychleném rozdělení majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Akcionáři Hanuš Blumenfeld, Bedřich, Pavel a Arnošt Deutschovi, pobývající v té době v zahraničí, se proti konfiskačnímu výměru Okresního národního výboru v Berouně okamžitě odvolali. V rámci šetření předložili důkazy svědčící proti jejich německosti a opakovaně zdůrazňovali skutečnost, že stát zabavil majetek zcela nesmyslně právnícké osobě. V roce 1949 se se stížností na neoprávněnost konfiskace obrátili na Nejvyšší správní soud v Praze. Kauzu se ovšem kvůli změně politických poměrů v zemi nepovedlo dovést do úspěšného konce.

Ani na pozadí těchto událostí se život ve zrušené přádelně nezastavil. Okresní národní výbor v Berouně jmenoval jejím národním správcem vedoucího zaměstnance Rudolfa Štulce. Od poloviny května 1945 dostala tovární areál do užívání Rudá armáda. Jako válečnou kořist si odvezla veškeré strojní zařízení na výrobu součástek do letadel. Po zamítnutí žádosti o obnovu textilní produkce ministerstvem průmyslu v červnu 1945 si prostory pronajala a zaknihováním předkupního práva zajistila pražská akciová společnost Hellada, továrna na mýdlo Kadlec a synové. Skoro tři roky tu pak vyráběla prací prostředky. Po skončení nájmu v září 1948 musela továrnu opustit, protože státní aparát pro areál našel zcela odlišné využití – gramofonový průmysl.

Začal se psát příběh jedinečného podniku, jehož vznik provázely snad všechny útrapy a problémy spojené s poválečnou dobou a nástupem komunistické moci. Šlo o neobvyklé i neopakovatelné okolnosti a kroky, které propojily několik existujících firem v základ, z něhož vyrostl podnik s výjimečným postavením nejdříve na československém, později evropském a dnes i světovém trhu.

HISTORIE GRAMOFONOVÉHO PRŮMYSLU V ČESKOSLOVENSKU PO ROCE 1945

Gramofonový průmysl se v osvobozeném Československu potýkal nejen s řadou vážných důsledků druhé světové války, ale především s výraznými zásahy

- 1 Wilhelm Sobotka, syn zakladatele loděnických textilních závodů, třicátá léta 20. století (Národní archiv, Policejní ředitelství Praha II – všeobecná spisovna, 1941–1950, sign. S 3997/22, kart. 10 586, Vilhelm Sobotka, nar. 31. 1. 1868)
- 2 Budova přádelny bavlny krátce po dostavbě nitárny, 1895
- 3 Loděnice z vrchu Kolo, vpředu dnes již neexistující Sobotkova tkalcovna, v dálce přádelna, před ní rozrůstající se kolonie továrních nájemních domů, 80. léta 19. st.
- 4 Tovární areál přádelny, třicátá léta 20. století
- 5 Provoz se snovacími stroji, okolo roku 1890
- 6 Výstavba pilové střechy haly lisovny, 1949
- 7 Hráči s diváky na tenisovém kurtu za přádelnou, fotografie pořízena 18. července 1930
- 8 Tovární nájemní dům s lékařskou ordinací, tzv. Liberec, při povodni, před rokem 1938
- 9 Administrativní a techničtí zaměstnanci s majiteli na dvoře přádelny, dole sedí Josef Sobotka s manželkou a syn Vilém (na fotografii označení jménem), fotografie pořízena 16. května 1908 u příležitosti oslav čtyřicátého výročí založení podniku
- 10 Provoz s dopřádacími stroji, okolo roku 1890
- 11 Tovární nájemní domy v Chrustenicích, okolo roku 1890
- 12 Strojovna s parními stroji, okolo roku 1890
- 13 Provoz s čistírenskou linkou, okolo roku 1890